

BULHARSKÉ TEXTY K PŘEKLADATELSKÉMU SEMINÁŘI. ČÁST 3. НОВО ПОМАГАЛО ЗА ЧУЖДЕСТРАННИ БЪЛГАРИСТИ

Елена КРЕЙЧОВА, Надежда СТАЛЯНОВА

Масариков университет, Бърно; СУ „Св. Кл. Охридски“
E-mail: elena.krejцова@seznam.cz; stalyanova@gmail.com

BULHARSKÉ TEXTY K PŘEKLADATELSKÉMU SEMINÁŘI. ČÁST 3. A NEW HANDBOOK FOR FOREIGN STUDENTS OF BULGARIAN

Elena KREYCHOVA, Nadezhda STALYANOVA

Masaryk University, Brno; Sofia University „St. Kliment Ohridski“
E-mail: elena.krejцова@seznam.cz; stalyanova@gmail.com

ABSTRACT: The paper presents a new web-based handbook for foreign students of Bulgarian. It consists of revised public texts from various thematic fields – insurance, finance, sport, ecology, media policy, etc. It is aimed at upper-intermediate students of Bulgarian, level C1 or C2, and can be used for the education and preparation of future translators. The presented Bulgarian Advanced Language Handbook is intended for students of Bulgarian studies in master programs or in translation seminars. It contains texts from various areas - insurance services, finance, family law, sport, common consumer technology, ecology, media policy, agriculture, etc. A large part of the texts are part of the Bulgarian legislation - examples of laws applicable in the Republic of Bulgaria. Most of them contain the so-called additional provisions which explain and define the meanings of the terms in the laws used. These provisions would serve as a basis for the creation of a glossary of relevant thematic areas. Each text is completed with exercises that aim at using certain phrases correctly in a suitable context, and also the filling of the correct pattern, i.e., the authors emphasize the experience phrases and constructions that are necessary for future translation practice. The handbook was published in an electronic form and is available with open access at the University Online library of Masaryk University called Munispace. The textbook is a part of the new trends in university teaching of foreign languages, because with the widespread penetration of modern computer technologies in all spheres of public life and in particular in all areas of modern education, computer-aided language learning is gaining increasing popularity as an innovative method for improving the quality of foreign language learning.

KEYWORDS: Bulgarian for foreigners, thematic fields, terminology.

Няма значение колко бавно се движии, стига да не спираш. Конфуций

С все по-широкото навлизане на съвременни компютърни технологии във всички сфери на обществения живот и в частност във всички области на модерното образование, подпомаганото от компютри езиково обучение добива все по-голяма популярност като иновативен метод за подобряване качеството на чуждоезиковото обучение (Годоров, Стоилова, 2011). Комуникационните промени (интернет, по-голяма професионална мобилност и свобода на движение в цяла Европа) създадоха нови нужди и съответно нови студенти, които сме длъжни да удовлетворяваме, като им предложим по-комуникативно и разнообразно обучение (Врина-Николов, 2002). От края на 90-те години на миналия век започва интензивно прилагане в образованието на онлайн системи за създаване и разпространение на интернет обучение, като те осигуряват както рамката за подготовка на дистанционни курсове и включват инструменти за дискусии в реално време или изпращане на съобщения, така и достъп до материали за определени лекционни курсове и връзки към разнообразни учебни ресурси. Електронното обучение /учене¹ се заражда в глобалното

¹ В англоезичната литература се използва терминът e-learning (електронно учене), докато у нас се превежда като електронно обучение и затова често пъти се пише електронно учене/обучение. В широк смисъл под електронно обучение разбираме обучение, в което се използват информационни и комуникационни технологии. Широко определение на e-learning се дава в доклада на Европейската комисия, където електронното учене е дефинирано като „ориентиран към учащия подход на използване на нови мултимедийни технологии и на Интернет за подобряване на качеството на учене чрез улесняване на достъпа до ресурси и услуги, както и до отдалечен обмен и колаборация“ (цит. по Кременска, 2012, с. 555).

информационно общество, за да отговори на потребностите от гъвкаво обучение, налично по всяко време и на всяко място, като едно от главните преимущества е това, че обучението става в много голяма степен достъпно за всеки, независимо от местоположението и времето, и то е обусловено от нарастването в световен мащаб на информационната мобилност.

През последните две десетилетия изследователският интерес към един сравнително нов феномен – използването на ИКТ в образователен контекст – се засили изключително много в световен мащаб. Най-важните причини за това са: приносът на технологиите към интернационализацията и глобализацията на образованието; потенциалните възможности на технологиите за демократизация на образованието; потребностите и очакванията на учещите се, живеещи и работещи в информационното общество (Пейчева-Форсайт, 2011, с. 12).

Очакванията към филологическото българистично образование и в частност към обучението по практически български език в чуждестранните университети изискват гъвкавост по отношение не само на съдържанието, но и на формата на образователния продукт, предлаган на студентите. Нарастващото значение на информационните технологии в съвременното университетско образование, а също и повишеният интерес от страна както на университета като институция, така и от страна на самите студенти, неизменно води до мултимедиализирани и интерактивност на образователния процес (включвайки инициативност и иновативност в електронното обучение, електронното оценяване и електронната обратна връзка). В днешно време електронното и дистанционното обучение показват устойчиво развитие, те предполагат както продължаване на установените добри традиции, така и непрекъснати иновации на различни нива: технологично, педагогическо, комуникативно и други. Комплексната природа на университетското образование включва различни компоненти, като едни от тях са преподаване, подготовка на материали за допълнителна самоподготовка в съответните нови формати и публикуването им в интернет (Мавродиева, 2011, с. 63). Електронните платформи предоставят други и различни възможности за обучение на студентите и те активно се насочват към използване на ресурсите. Съвременното чуждоезиково обучение включва и друг тип учебни материали, а именно уеб-базирана информация, аудиозаписи, видеозаписи, както и традиционни книги, материали на хартиен носител. Освен това сайтове на обучаващите образователни институции, организации и университети дават справочна информация за тези материали. Те се възприемат като възможни комуникационни канали за представяне на научна информация на студентите, които са предпочели да се обучават напр. в дистанционна форма на обучение (Мавродиева, 2011, с. 64).

В процеса на иновация на обучението по български език в Масариковия университет в Бърно, Чехия като специалност на т. нар. „малки“ европейски езици² (българска филология, която се преподава в Катедрата по славистика във Философския факултет) бяха създадени редица електронни публикации, интерактивни основи на предмети, дисциплини, основани на електронно обучение и учебници и речници, достъпни онлайн³. Едно от помагалата, които са на разположение на студентите в този чешки университет, е *Bulharské texty k překladačskému semináři. Část 3*.

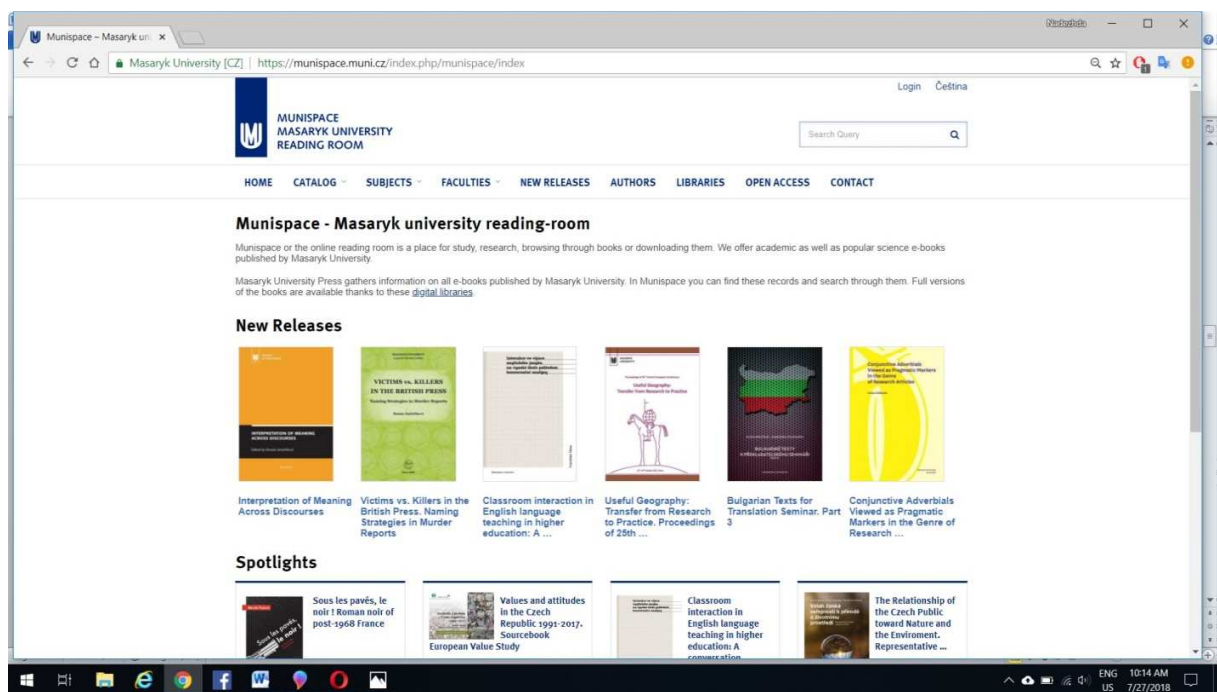
Новото учебно помагало *Bulharské texty k překladačskému semináři. Část 3* със съставители Елена Крейчова (от Масариковия университет в гр. Бърно, Чехия) и Надежда Сталянова (от Софийския университет „Св. Климент Охридски“), което може да бъде причислено към т.нар. електронно четими учебници, е включено към серията помагала, издадени от Масариковия

² В рамките на подкрепянето на политиката на многоезичието в ЕС, където многоезичието е смятано за преимущество за Европа и обща отговорност, срв. „Една успешна политика в областта на многоезичието може да увеличи шансовете в живота на гражданите: такава политика може да увеличи възможностите за намиране на работа, да улесни достъпа до услуги и упражняването на права и да допринесе за чувството за солидарност чрез насърчаване на межкултурния диалог и социалното сближаване. Разглеждано в такава светлина, езиковото многообразие може да се превърне в ценно преимущество, особено в днешния глобализиращ се свят“ (01.02.2019. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A52008DC0566>>).

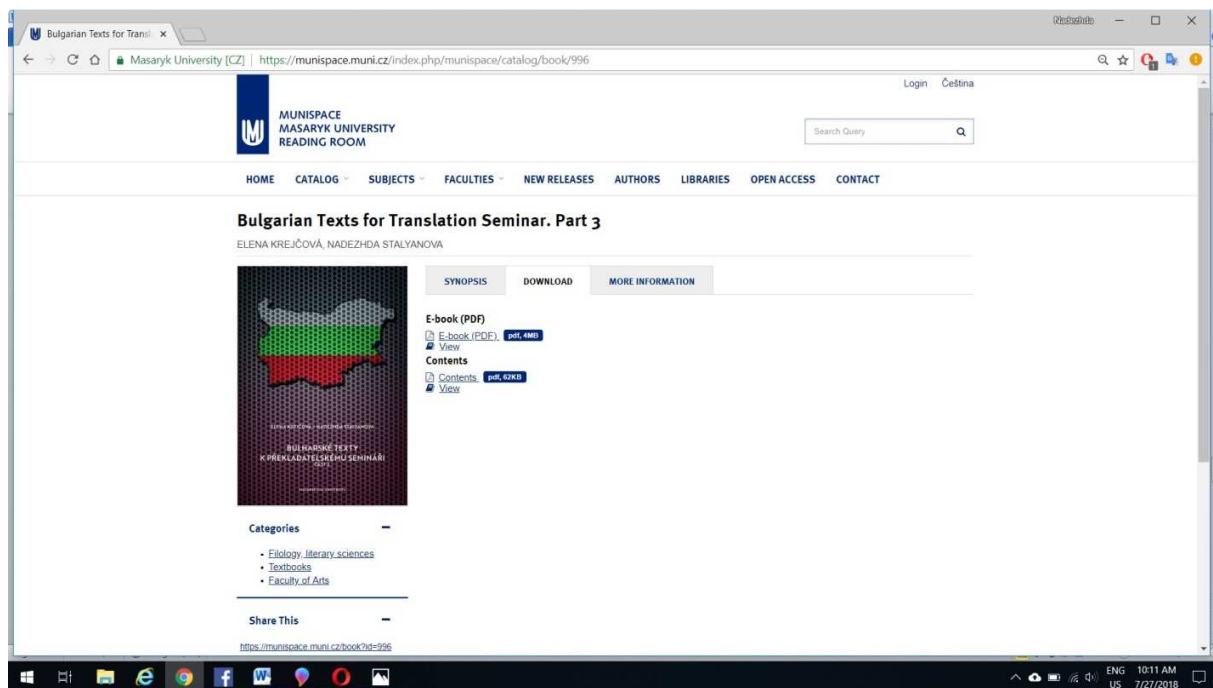
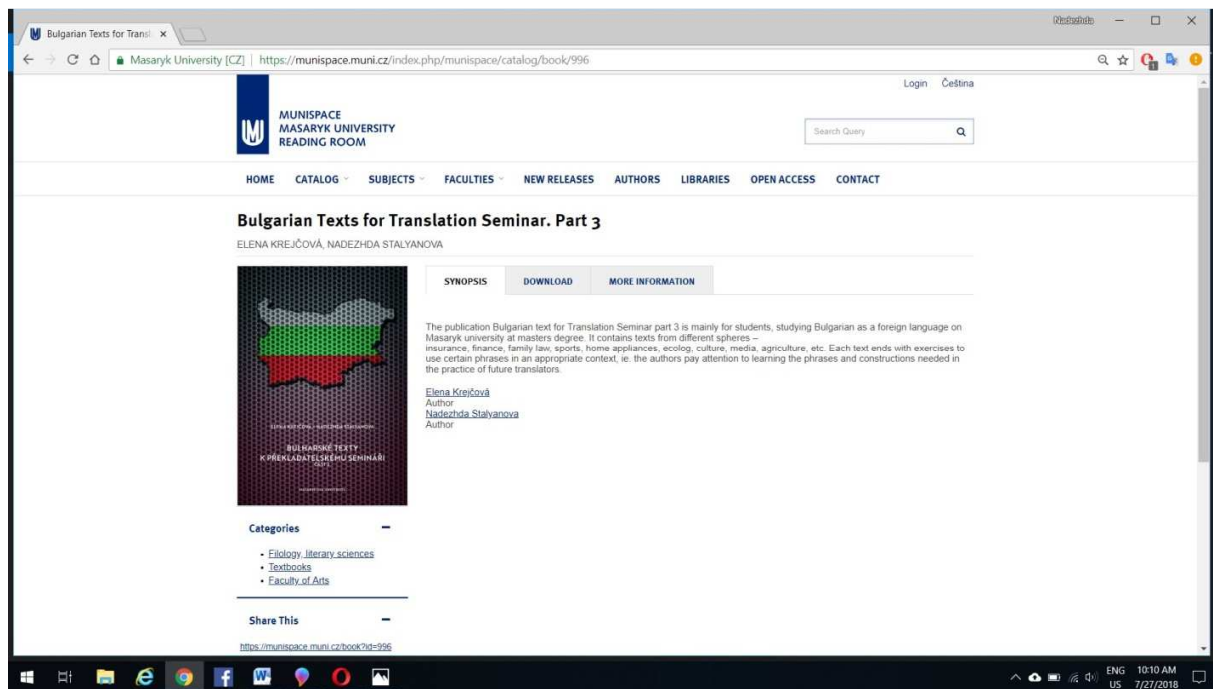
³ Тук можем да споменем например: Elena Krejčová. Příručka pro výuku bulharské stylistiky. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014; Elena Krejčová, Česko-bulharský právní slovník. Brno, Masarykova univerzita, 2014; Elena Krejčová, Česko-bulharský a bulharsko-český tematický slovník. Brno, Masarykova univerzita, 2014.

университет за студентите, следващи българска филология. Публикацията е предназначена за семинара по превод за напреднали, като помагалото представлява органично продължение на помагалата *Bulharské texty k překladatelskému semináři, část 1* и *Bulharské texty k překladatelskému semináři, část 2*. То е предназначено за напредналите студенти със степен на владеење на българския език C1 и C2, подготвящи се за успешно завършване на специалностите „Българска филология“ и „Балканистика“ във Философския факултет на Масариковия университет. Текстовете, които са представени в него, могат да намерят приложение както в часовете по практически български език в магистърска програма, така и в часовете по съвременен български език в рамките на упражненията по българска стилистика. Освен че могат да послужат за подготовката за държавните изпити на чешките студенти, текстовете в помагалото са ценен източник и за всички, които се занимават с изучаването на българския език като чужд, независимо дали са филолози, или не. Помагалото може да се използва както от всички чуждестранни граждани, които искат да усъвършенстват знанията си, като разширят лексикалния терминологичен запас, така и от всички преподавателите по български език като чужд. Публикацията е израз на тенденцията за интегриране на технологии в учебния филологически процес, въпреки че не е част от т.нар. електронно обучение/учене (e-learning) или смесено обучение (blended learning) в Масариковия университет (за повече информация за електронното обучение по български език в Масариковия университет виж Крејжі, 2011, Крејчова, 2013).

Помагалото е издадено електронно и се намира в онлайн читалнята на университета, наречена *Munispace* (Munispace) – място за четене, учене, разглеждане на книги и изтеглянето им в различни формати – място във виртуалното пространство, където книгите и учебниците са достъпни винаги и навсякъде за всеки един студент. Това е пространство, в което всеки преподавател от Масариковия университет (и в сътрудничество с чуждестранни специалисти) може да предостави за безвъзмездно ползване свои текстове, книги, учебници, помагала. Виртуалната читалня на университета дава възможност за разглеждане, изтегляне и пълнотекстово търсене.

Помагалото е свободно достъпно на интернет адрес: <<https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/996#>>, което улеснява достъпа на потенциалните читатели и ползватели. Всеки интересуващ се може да влезе на адреса и да свали помагалото във формат pdf напълно безплатно.

Включените в него текстове представляват адаптирани и редактирани варианти на публично достъпни текстове от различни сфери – застрахователно дело, финанси, семейно право, спорт, битова техника, екология, медийна политика, селско стопанство и др. Всеки текст насочва вниманието и разширява терминологичния запас в определена тематична област – застрахователно дело (здравна застраховка, застраховка злополука, застраховка гражданска отговорност, застраховка на селскостопански култури), финанси (договор за банков кредит), спорт (наредба за допингов контрол при състезателна и тренировъчна дейност), екология (закон за горите, закон за защита от шума в околната среда), право (семеен кодекс, закон за защита на личните данни), медийна политика (етичен кодекс на българските медии, битова техника (инструкции за употреба на вертикален фризер).

Широкият обхват на тематиката на помагалото едновременно е предпоставка за начало или допълване на терминологичните познания в избраните тематични области, а може и да служи като отправна точка при по-нататъшно специализиране на преводача.

Голяма част от текстовете презентират българското законодателство – действащи закони в Република България. В повечето от тях са включени т.нар. *допълнителни разпоредби*, които изясняват и дефинират значението на употребените в законовия текст термини. Тези разпоредби биха могли да служат като основа за създаване на глосарий в съответната тематична област.

Прилагаме пример на допълнителните разпоредби от Закона за горите:

Допълнителни разпоредби

§ 1. По смисъла на този закон:

1. „Абиотични“ са въздействия, фактори и повреди, причинени от елементи на неживата природа – вятър, сняг, ниски и високи температури, пожари и други.

2. „Архитектурни елементи за обслужване на отдиха и туризма“ е публично достъпна инфраструктура за обслужване на отдиха и туризма без търговско предназначение, като кътове за отдих, беседки, заслони, пейки, маси, информационни табла, чешми, дървени огради, скари, дървени мостчета, екопътеки, които не представляват строителство по смисъла на Закона за устройство на територията.

3. „Биомаса“ е биологично разграждащи се продукти или части от продукти, отпадъци и остатъци от биологичен произход от горските територии и свързаните с тях промишлености.

4. „Биотични“ са фактори и въздействия, причинени от елементи на живата природа – флора, фауна и микота.

5. „Висше лесовъдско образование“ е висше образование по специалност от професионално направление „Горско стопанство“ с придобита професионална квалификация „инженер по горско стопанство“ или „магистър-инженер по горско стопанство“ или „магистър-инженер“ по специалностите „Горско стопанство“, „Лесовъдство“, „Лесоползване“, „Лесоустройство“, „Ловно стопанство“, „Селекция, семепроизводство и горски култури“, „Защита на горите“, „Стопанисване на горите“, „Ловно и рибно стопанство“, „Лесоползване и икономика на горското стопанство“ в съответствие с изискванията на Закона за висшето образование.

6. „Временен склад“ е терен, утвърден с технологичния план за сеч и извоз, подходящ за складиране на добитата от сечището дървесина преди транспортирането ѝ.

7. „Възобновителна сеч“ е сеч, при която след изсичане на дървета се осигурява възобновяване на насаждението.

8. „Географска култура от горски дървесни и храстови видове“ е изкуствено създадено насаждение по определена схема с фиданки от различни географски произходи на един и същ дървесен вид.

9. „Гола сеч“ е възобновителна сеч, при която за период, не по-дълъг от една година, се отсичат всички дървета на зрялото насаждение на определена територия.

10. „Голина“ е незалесена горска площ, подлежаща на залесяване.

11. „Горска екосистема“ е съвкупността от организми от горската флора, фауна и микота заедно със свързаната с тях нежива материя, които си взаимодействат в рамките на определени пространствени граници.

12. „Горска семеипроизводствена база“ са всички одобрени и регистрирани източници за производство на горски репродуктивни материали.

Повечето тематични области в помагалото включват допълнителни разпоредби, които са в помощ както на преподавателя, така и на обучаемия. Те могат да бъдат и ценен справочен ресурс, като и източник за тълкуване на значенията на употребените терминологични единици.

Всяка тематична част завършва с лексикални упражнения, което всъщност разширява обхвата на помагалото не единствено като източник за обогатяване на лексикалния запас. Упражненията са два вида. Първият е за употреба на определени фрази в подходящ контекст, като целта е усвояването и уместната употреба на сложни словосъчетания от терминологичен и общ характер. С този тип упражнения авторите обръщат внимание на заучаването на фрази и конструкции – знание, необходимо в практиката на бъдещите преводачи.

Например след откъса от Закона за горите е предложено следното упражнение:

Употребете в подходящ контекст:

Природосъобразно стопанисване на горските територии

Превозни средства с животинска тяга

Урегулирани поземлени имоти

Ерозиранни горски територии

Депа за отпадъци

Скица на имот

Кадастрална карта.

Вторият тип упражнения са за попълване на подходящ предлог/предлози в рамките на словосъчетания. Например след текста от Семейния кодекс е поместено следното упражнение, в което се вижда градицията на трудността от по-прости фрази с липсващ един предлог към по-сложни с липсващи два или три предлога.

Попълнете с подходящия предлог:

Настойничество се учредява ... малолетни

Поставени ... пълно запрещение

Лишен ... родителски права

Право ... издръжка

Развод ... взаимно съгласие

Разпореждане ... недвижими имоти

... съответствие ... нуждите и наклонностите ... детето

Доброволно уреждане ... спора

Представяното помагало създава умения у обучаемите за навлизане в разнообразни терминологични области, за изграждане на глосарии, както представлява и отправна точка за бъдеща самостоятелна работа с текстове с терминологичен характер. Електронната му форма и безплатният достъп буквално без никакви ограничения маркират новите тенденции в образованието в световен мащаб. С текстовете може да се работи в ситуация на пряк контрол от страна на преподавател (в рамките на практически семинарни занятия по превод, стилистика или по практически език), но също така са подходящи и за самостоятелна работа. Всяка тематична област дава възможност на преподавателя да разшири по свое усмотрение контекста на анализирания текст – например с данни за българското законодателство и за разликите със съответното законодателство в държавата, от която са студентите, за развитието на спорта изобщо, за връзката между човек и околна среда и мн. др. Това показва, че помагалото не просто съдържа набор от текстове и лексикални упражнения, а може да послужи като начало и вдъхновение за отдадения преподавател и търсеция студент.

В заключение бихме могли да обобщим, че по отношение на преподаването на български език като чужд все още има нужда от създаване на специализирани учебници и учебни помагала за нива С1 и С2. Овладяването на езика за професионални нужди, които изискват познаването в детайли на терминологичния апарат на обществено значими сфери, например при подготовката на преводачи на документация, в международни институции, за целите на бизнеса, е нещо, към което би трябвало да се стреми висшето образование в магистърска степен.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Врина-Николов М. (2002)** Изграждането на многоезична и многокултурна обединена Европа: Предизвикателство на преподаването на по-малко разпространени езици. // *Електронно списание LiterNet*, 30.11.2002, № 11 (36). Достъпно на <<http://litemet.bg/publish1/mvrinat/izgrazhdaneto.html>> (*Vrina-Nikolov M. Building a multilingual and multicultural united Europe. The challenge of teaching languages that are not widely spread // Elektronno spisanie LiterNet*, 30.11.2002 № 11 (36). Available at: <<http://litemet.bg/publish1/mvrinat/izgrazhdaneto.html>>).
- Крейчова Е. (2013)** Електронното обучение по български като чужд – настояще и перспективи // *Българска реч*, година XIX/2013, книга 3, стр. 90–95. (*Kreychova E. E-learning of Bulgarian as a foreign language – the present and the perspectives // Balgarska rech*, kn. 3 / 2013, s. 90–95).
- Кременска А. (2012)** Възможности на виртуалните учебни среди за подпомагане на обучението по и на чужд език. // *Чуждоезиково обучение*, година XXXIX, книжка 6, стр. 555–568 (*Kremenska A. Opportunities of virtual learning environments to support teaching and learning a foreign language // Chuzhdoezikovo obuchenie*, year XXXIX, kn. 6, 2012, s. 555–568).
- Мавродиева И. (2011)** Виртуалната академична комуникация: теоретични и практически измерения в контекста на електронното и дистанционното обучение. – В: Електронно, дистанционно... или обучението на 21-ви век. Сборник научни доклади. Международна конференция, София, България, 6-8 април 2011, стр. 63–69, 02.02.2019. Достъпно на: <http://www.kim-kozloduy.com/docs/ELDE_conference_2011_e-Book.pdf> (*Mavrodivieva I. Virtual academic communication: theoretical and practical dimensions in the context of e-learning and distance learning. – V: Elektronno, distantsionno ... ili obuchenieto v 21 vek. Sbornik nauchni dokladi. Mezhdunarodna konferentsia, Sofia, Bulgaria, 6–8 april 2011, s. 63–69, 02.02.2019. Available at: <http://www.kim-kozloduy.com/docs/ELDE_conference_2011_e-Book.pdf>*)
- Пейчева-Форсайт Р. (2011)** За актуалността на научните изследвания в контекста на съвременното електронно обучение. – В: Електронно, дистанционно... или обучението на 21-ви век. Сборник научни доклади. Международна конференция, София, България, 6-8 април 2011, стр. 11–14, 02.02.2019. Достъпно на: <http://www.kim-kozloduy.com/docs/ELDE_conference_2011_e-Book.pdf>. (*Peytcheva-Forsyth, R. The relevance of research in the context of modern e-learning. – V: Elektronno, distantsionno ... ili obuchenieto w 21 vek. Sbornik nauchni dokladi. Mezhdunarodna konferentsia, Sofia, Bulgaria, 6–8 april 2011, s. 11–14, 02.02.2019. Available at: <http://www.kim-kozloduy.com/docs/ELDE_conference_2011_e-Book.pdf>*)
- Тодоров П., Стоилова Д. (2011)** Влияние на иновативните компютърни технологии върху ефективността на обучението по чужд език в СА „Д.А. Ценов“ // *Диалог, ИНИ, Извънреден тематичен*, 11/2011, *Scientific Research Almanac (Алманах Научни изследвания)*, Issue 15/2011, стр. 65–81. (*Todorov P., Stoilova D. The Influence of Innovative Computer Technologies on the Effectiveness of Foreign Language Teaching at the Economics Academy “D.A. Tzenov” // Dialog, INI, Izvanreden tematichen*, 11/2011 *Scientific Research Almanac (Алманах Научни изследвания)*, Issue 15/2011, s. 65–81)
- Krejčí, P. (2011)** Problematika výuky jihoslovanských jazykůna Filozofické fakultě MU v Brně. In: *Výuka jihoslovanských jazyků v dnešní Evropě*, Bmo, s. 262–270.